

Венедикт Ерофеев

Василий Розанов през
погледа на един ексцентрик

1.

Излязох от къщи и с трите пистолета. Единия си го пъгнах в пазвата, втория – също в пазвата, третия – не знам къде.

И като стъпих на уличката, си казах: „Че това живот ли е? Не е живот това, ами плуване по течението и душевредителство.“ Господнята заповед „Не убивай“ по всяка вероятност се отнася и за самия теб („Не убивай себе си, колкото и да ти е зле“, но днешните злини и днешният ден са извън заповедите. „Защото ми е по-добре да умра, отколкото да живея“ – е казал пророк Йона. И аз мисля така.

Ръмеше отвсякъде, а може би отникъде не ръмеше, хич не ме беше еня. Тръгнах към Гагаринския площад, отвреме навреме замижавах и прикляках в скръбно униние. Душата ми беше подпухнала от мъка, целият бях подпухнал от мъка, сърцето ме болеше отляво, болеше ме и отясно. Всичките ми близки ме бяха изоставили. Кой е виновен, те или аз ще разбере в Съдния ден Онзи, Който и така нататък. Просто им беше дошло до гуша да се смеят на съботите ми и да плачат от понеделниците ми. Единствените две-три идеи, които малко ме топлеха, също изчезнаха, стопиха се в пустотата. И като капак последното същество, което би могло да те удържи на тази земя, избяга от мен. Тръгна си – аз я настигнах на стълбите. Казах и: „Не ме оставяй, белоdupеста, моя!“ – после половин час ридях, пак я настигнах и казах: „Остани, благословенолонна!“ Тя се обърна, плю ми в обувката и си тръгна навеки.

Можех да се удавя в собствените си сълзи, но не сполучих. Половин година се убивах, хвърлях се под всички влакове, но всички влакови спираха, преди да премажат чреслата ми. И в къщи забих кука в тавана, две седмици се скитах из града да търся въже, но така и не можах да намеря. Правех дори следното: отивах там, където се провеждаха големи маневри, заставах пред главната мишена, дънеха ме оръдията на всички страни от Варшавския пакт – и нито един снаряд не ме улучи. О, който и да си ти, дете ми намери трите пистолета – трижди благословен да си.

И преди още да стигна площада, се задъхах и седнах в една цветна леха – безобразен и безгласен. Душата ми все подпухваше, сълзите ми се лееха и отпред, и отзад, бях толкова смешен и жалък, че на всички бабки, които ме гледаха, им тикаха под носа етер и хлороформ. „Отрий си потта от образа.“ Кой умира потен? Никой не умира потен. Изоставен си от Бога, спомни си, прочее, нещо ободряващо нещо по-ободряващо...

например:

Ренан казва: „Нравственото чувство живее в съзнанието на всички ни, следователно няма нищо страшно в това, че Бог ни е изоставил.“ Колко изящно казано. Но не ме ободрява – имам ли го аз това нравствено чувство? Нямам го. И пламенният Хафез (пламенният вулгарен Хафез, не мога да го понасям), и пламенният Хафез казва: „Всеки си има своя звезда.“ А пък аз си нямам своя звезда, нито своя, нито никаква.

И Алексей Мересиев казва: „Всеки трябва да носи в душата си свой комисар.“ Пък аз не нося в душата си никакъв комисар. Не, не, това живот ли е? Не е живот това, това са канални води, помиен водовъртеж, сърдечен крах. Погълнат от мрак е светът и отритнат от Бога. И, без да ставам, извадих моите пистолети, два изпод мишниците, третия – и аз не знам откъде, и гръмнах и с трите наведнъж във всичките си слепоочия и се килнах в цветята със смъртноаранена душа...

2.

„Че това живот ли е? – казах и станах. – Полъх въздушен е това, мъгла на кълбета и хрчка в тила – а не живот. Ти не улучи палячо. Ти не улучи с нито един от трите пистолета, палячо скапан, и сега в нито един от тях няма куршум.“

Пяна прокапа от устата ми, а може би не само пяна. „Спокойно! Има още едно средство, кардинално средство, най-любимото италианско блюдо – отрови и химикали.“ Остана ти фармацевтът Павлик, нали живее точно на Гагаринския площад, книжният плъх, домошарят Павлик, ококореният мухльо. Не се ядосвай, вечно само се ядосваш! Не помня кои – Аверинцев ли, Аристотел ли – беше казал: „*Omnia animalia post coitum opresus est*“, тоест „всяка твар след съешаване е тъжна“, а пък аз на, винаги съм тъжен, и преди да се съеша, и след. А най-добрият комсомолец Николай Островски казва: „Нищо не виждам вече с едното око, а с другото – само силуета на любимата жена.“ А аз не виждам и с двете очи, и любимата жена ме напусна заедно със силуета си.

А Шопенхауер казва: „В този свят на явления...“ (ох, не мога повече, почват спазмите) Сгърчих се на два пъти и продължих по пътя си, към Гагаринския площад. И запокитих и трите пистолета натам, където цъфтяха персийски циклами, шибой и дявол знае още какво.

Павлик сто на сто си е у тях, разбърква отрови и химикали и прави лекарство срещу бленорея – така си помислих и почуках:

– Отвори ми, Павлик.

Той отвори, нито буза не трепна по него, нито вежда не се надигна към мен; толкова вежди имаше, че би могъл да повдигне поне част към мен – но не би.

– Виждаш ли – каза ми, – зает съм. Бъркам отрови и химикали, правя лекарство срещу бленорея.

– О, само за малко! Дай ми нещо, Павлик, някакъв бучиниш, някакъв стрихнин ми дай, по-добре ли ще е, ако пукна от разрыв на сърцето на отоманката ти! – Покатерих се на отоманката му и пак се примолех: – Имаш ли цианкалий? А ацетон? Арсеник? Глауберова сол? Дай всичко, ще го разбъркам, ще го изпия, дай си всичките есенции, всичките луги и карбамиди, давай ги!

Той отговори:

– Няма.

– Идеално, идеално. Какво са в края на краищата твоите циановодородни киселини и разните други глупости за мене, Павлик? Нищо не са за мен твоите химикали – нали съм разбъркал и изпил всички отрови на битието! Нищо не са – нали съм вкусил жлъчта на Венера! Оставам да ми се пръсне сърцето на отоманката ти. Пък ти си цери бленореите.

А впрочем професор Боткин казва: „За да хванеш бленорея, трябва да имаш поне два три гонокока. Пък аз, какъвто съм си идиот, нито един гонок си нямам.“

А Миклухо-Маклай е казал: „Ако не бях направил нищо до трийсет години, нямаше да направя нищо и след трийсет.“ А аз? Какво съм направил до трийсетте, та да имам надеждата да направя нещо и след тях?

А Шопенхауер казва: „В този свят на явления...“ (О, не, не мога да продължа, пак спазми.)

Фармацевтът Павлик вдигна всичките си вежди към мен и се ококори както на младини. И продължи след мен:

– А Василий Розанов казва: „Всеки има в този живот своята страстна седмица.“ Та и та.

– И аз, да, да, Павлик, сега е моята Страстна седмица и в нея има седем Разпети петъка! Чудесно! Кой е тоя Розанов?

Павлик не ми отговори нищо, разбъркваше си отровите и химикалите и мислеше за нещо заветно.

– За какво заветно нещо мислиш? – попитах го; той пак не ми отговоря нищо, продължи да си мисли за заветното. Вбесих се и скочих от отоманката.

3.

След половин час се сбогувахме на прага му; стисках под мишница трите тома на Василий Розанов и запушвах с навита хартия дамаджаната с бучиниша.

– И е отявлен реакционер, нали?

– Естествено.

– И няма никой по-отявлен?

– Никой.

– По-върл, по-заклет–също?

– Няма къде по-заклет.

– Разкошно! И е мракобесник?

– „От мозъка на костите додън душа“, както се казва.

– И е пропилял живота си в името на религиозните химери?

– Пропилял, го е. Бог да го прости.

– Сладур. Черносотник ще да е бил сигурно, погрома и така нататък?...

– В известен смисъл–да.

– Вълшебен човек! Че как е намирал време, нерви и жлъч? И нито една мисъл за цял живот?

– Само измишльотини. И то изключително вражески.

– И цял живот, и след смъртта му – никаква известност?

– Никаква. Само „така наречения...“

– Да, да, чувал съм („Чакай малко, Павлик, ей сега тръгвам“), още като дете съм чувал от учителката ни София Соломоновна Гордо за тази глутница ренегати, за този гнусен комплот: Николай Греч, Николай Бердяев, Михаил Катков, Константин Победоносцев, „разперил бухалски крила“, Лев Шестов, Дмитрий Мережковски, Фадей Булгарин, „не е беда, че си поляк“, Константин Леонтиев, Алексей Суворин, Виктор Буренин, „бездомно псе търчи по Невски“. Сергей Булгаков и още цяла пасмина мародери. Чувал съм вече от учителката ни София Соломоновна Гордо за това съзвездие обскуранти, излъчващо тъмна и пагубна светлина. Знам я аз тая банда.

– Чудесна жена беше София Соломоновна Гордо и нямам нищо против „бандата“. Нормална дума, не дразни ухото, внимавай да не изтървеш дамаджаната с буиниша, обаче „съзвездие“ ме дразни, не струва и не е точно, и Йохан Кеплер казва: „Всяко съзвездие не е нищо друго

освен случайна компания звезди, които нямат нищо общо нито по структура, нито по значение, нито по размери, нито по достижимостта си.“

– Е, да речем, че и аз го знам, чувал съм го от класната ни Бела Борисовна Савнер, жена с дивен... („Чакай малко, Павлик, ей сега тръгвам.“) Според теб значи чиновникът Василий Розанов ги е надминал всичките по душегубство, ударил ги е в земята и ги е турил в малкия си джоб?

– Абсолютно всичките.

– И ги е натикал в кучи...?

– Натикал ги е.

– Канибал. Но как все пак е умрял? Как е умрял този кръвопиец. Само ми кажи и се махам.

– Умира като всички. Приема истинската вяра час и половина преди смъртта си. Успява да се изповяда и да се причести. Много искаш да знаеш, готованецо, лека нощ.

– Лека нощ.

Взех си довиждане, благодарих за бучиниша и книгите и след трикратен тик си тръгнах.

4.

Първо да надигна бучиниша ли, а после да чета? Или първо да почета, а после да го надигна? Не, по-добре пак първо да почета, а да го надигам после. Отворих наслуки и почнах от средата (винаги се почва така при двайсет и четири карата четиво). Та ето каква беше средата:

„Книгата трябва да е скъпа и първото свидетелство за любов към нея е готовността да я купим. Книгата не бива да се дава «за четене». Книгата, която е давана «за четене», е развратница. Тя губи част от духа и чистотата си. Читалните и обществените библиотеки са публични заведения и развращават народа също като публичните домове.“

Ама голям мръсник бе! Впрочем не, след няколко страници става дума вече не за развратните книги, а просто за развратниците:

„Изчистен вид проституция може да се позволи на «омъжените вдовици», сиреч на ония жени, които не са способни на еднобрачие, не са способни да живеят с истината, висшите помисли и здравината на еднобрачието.“

После почна някаква смешна шуротия за съвместимостта на християнските принципи с „развратните лъжесънища“, и че християнството, ако иска да победи в съперничеството с юдаизма трябва поне отчасти да стане фалическо. Главата ми почна да се подува от нещо зловредно, станах и превъртах по една дупка и в четирите стени – да се проветрява.

А после се гътнах на канапето и продължих:

„Боже мой, Вечност моя, защо Си ми дал толкова печал?“ „Измъчва се душата ми. Със страшна мъка се измъчва. Зората ми е без виделина. Нощта ми е без сън.“ Обскурант – а душата му да се измъчва? „Има ли жалост в този свят? Красота – да, смисъл – да. Но жалост?“ „Звездите жалят ли? Майката жали – и да пребъде по-високо от звездите.“ „Хората са груби, ужасяващо груби и дори само заради това – най-вече заради това – е болката в този живот, огромната болка.“ „О, как издържат слабите им нерви на такъв гигантски тормоз!“ (Не, не, много неща имаме да си кажем с този „душегубец“, отдавна не съм срещал същество, с което да имаме „да си кажем“ толкова много.)

„Само мъката ни открива великото и святото.“ „Болката – всеобхватна, безпричинна и почти непрестанна. Струва ми се, че съм се родил с нея. Тя е състояние толкова тежко понякога, че ако го утежним още малко – и край на живота, «конструкцията няма да издържи».“ „Не

искам истина, искам покой.“ „О, тъжни опити мои! Защо поисках да узная всичко?“

„Или се смея, или плача. Мисля ли за собствения си смисъл? Никога.“ „Тъгата е вечната ми гостенка.“ „Смехът не може да убие никого, смехът само ни смазва.“ „Търпението побеждава всеки смях.“ „Смехът е по принцип нещо недостойно, низша категория на човешката душа. Той идва от Калибан, не от Ариел.“

„Той плача. И само за сълзите е достъпен. Който не плаче никога, никога няма да види Христа.“ „Христос са сълзите човешки.“ „Боже вечни, стой край мен, не ме напускай никога.“ (Тъй-тъй! Мересиев и Кеплер, Аристотел и Боткин разправят какви ли не глупости, а пък този – не. „Колежки съветник Василий Розанов, съчинител.“ Шопенхауер и София Гордо, Хафез и Миклухо Маклай дрънкаха тъпи глупости и душата ми въстана, а от него – не. И няма да въстане и сега, каквото и да срещне – парадокс или банална истина.)

„Руското самохвалство и руският мързел, решили да променят света – това е то революцията.“ „Тя има две измерения – дължина и ширина, но ѝ липсва третото – дълбочина.“ „Революция – това е, когато човек се превръща в свиня, чупи всичко, мърси дома си и го подпалва.“ „Самолюбие и злоба – това са съставките на революцията.“

И за декабристите, за възлюбените ми декабристи:

„И все пишат, пишат историята на тази буфонада. Че мемоари, че какви ли не разкрасявания. И Некрасов с неговите «Руски жени».“

И за Николай Чернишевски (за него, страдалеца, призвания да напомни „и на царете за Христа“):

„Не разбирате ли, че цивилизацията не са ви разните Бокъл и Дарвин, нито двадесеттомният Спенсър, нито любимият ви Николай Гаврилович, не са ви цървулите и навущата на руското просвещение – отдавна трябваше да ги изритате!“ „Не разбирате ли в края на краищата, че на Спенсър просто трябва да му се издърпат ушите, а Николай Гаврилович да се зашлеви през устата като коняр, който се е изпуснал в гостната? Че с тях не могат да се водят никакви разговори? Че просто е трябвало да ги изведете от стаята, както се извеждат господата, които, вместо да се хранят, почват да смърдят на масата.“ (Как така ще смърди един страдалец?)

И за граф Толстой:

„Особено не обичам Толстой и Соловьев. Не обичам мислите им, живота им не обичам, не обичам душите им. Най-изпадналото премазано от трамвай псе вълнува душата повече, отколкото тяхната философия

и публицистика. “Това „премазано псе“ май изяснява нещичко. И двамата (и Толстой, и Соловьев) изобщо не са „премазани“, дори напротив, самите те доста яко са „премазвали“.

И за Максим Торки (все пак за Максим Горки според мен):

„Постоянно лови нещо някъде, някаква самолюбива риба в мътна вода. Но повечето му се откачат – и стръвта му не струва, и кукичката му е тъна. Но, не се отказва. Замята наново.“

И за „основателя на политическото празнодумство в Русия“ Александър Херцен.

И дори за Николай Гогол, за обекта на преклонението си:

„За цял живот – нито един естествен и възвишен помисъл: само да натрупа парици или да чете конско на някого. Като гимназист дори майка си наставлявал с писма. И всичките му душевни движения – без капчица страст, бавни, тежави. Все едно че пълзи влечуго.“

На това пълзящо влечуго заспах призори, прегърнал моя ретроград. Първо заспа духовната страна на съществуването ми, след нея заспа и тленната.

5.

И когато духовната се събуди, тленната още спеше. Но моят ретраград се беше събудил предитях и ако вече не го познавах, сякаш да си помисля, че се държи странно.

Първо се наплиска с вода и изпя „Боже царя пази“, изпя го фалшиво и спънато, но вложи повече душа и естественост, отколкото всички поданици на Руската империя, взети заедно, от времето на злополучната Ходинка¹. После разцелува всички деца на света и тръгна пеш на църква. Застанал сред молещите се, приличаше ту на чужденец търговец, ту на „демон, боязливо посегнал към кръста“ му на Абадон², току-що изпълнял от бездната си, ту на още нещо, изпълнено с много плам, но какъв точно плам и колко струваше той на посочения Абадон – неизвестно. (А аз все лежах на канапето, въртях се от хълбок на хълбок и наблюдавах.)

Той излезе пред църквата, даде милостиня на двама просяци, вгледа се в останалите и кой знае защо, не им пусна нищичко. Благодарни за нещо на Клайнмихел³, зашлеви вървешком Желябов⁴, просълзи се и каза на кварталния, че на този свят няма нищо по свято от полицейските функции.

1 На 18. V. 1896 г., по време на празненство по случай коронацията на Николай II в Ходинка (район в Москва), се струпва огромна екзалтирана тълпа. 1389 души са прегазени, 1300 – осакатени. – Б. пр.

2 Абадон – в еврейската митология – ангел на тъмните сили или смъртта. В преносен смисъл – гибел. – Б. пр.

3 П. А. Клайнмихел (1793–1869) – руски държавен деец. Уволнен за злоупотреби. – Б. пр.

4 А. И. Желябов (1851 – 1881) – революционер-народник, организатор на покушения срещу Александър II, обесен в Петербург. В. И. Ленин го поставя на едно ниво с Робеспьер и Гарибалди. – Б. пр.

После потръпна като от студ. Мина зад строените социалисти и народоволци, ощипа „орденоносната дама“ Вера Фигнер¹ по задника (тя се направи на заваяна) и замислено заперка през врата всички останали. („Ах, проклетникът!“ – казах си, объркан от възторг.)

1 В. Н. Фигнер (1852 – 1942) – руска революционерка, от 1884 г. лежала 20 години в крепостта Шлисселбург, от 1904 г. в емиграция, през 1916 г. се завръща в Москва, авторка на спомени. – Б. пр.

А в това време той перна и последния, смръщи се и се върна в дома ми с цял джоб старинни монети. Докато ги вадеше, оглеждаше ги и ги духаше една по една, аз тихо станах от канапето и попитах шепнешком:

– Толкова ли е интересно – да ги духате една по една?

А той, без да ми каже нищо, рече:

– Страшно е интересно, опитай. Обаче защо се излежаваш до толкова късно? Гади ли ти се, или цяла нощ си се... с разни...?

– ... се, и то с три. Вчера ми ги дадох да почета, понеже ми се гадеше. „Книга ми дадох да прочета...“ – и прочее. Не, днес съм малко по-добре. Но вчера ми беше толкова зле, че делегатите в градския съвет, щом ме видеха, си посипваха главите с пепел, късаха си дрехите и се препасаха с върви. А пък на бабичките, дето ме гледаха, им тикаха под носа...

Отпуших се и изкълвах наизуст целия си вчерашен ден, от пистолетите до пълзящото влечуго. И тогава и той ми допадна, този мой гост нумизмао – и той се отпуши. Изприказва ми куп общи положения за кощунството на самоизстребването, после нещо за душите, „замесени от мръсотия, нежност и мъка“, и за „стеснителните натура, които превръщат дълбоките си травми във весел фарс“, за Шернвал и Гринберг, за Амвросий Оптински¹, за тайния патос на евреите, за половите загадки на Гогол и един Господ знае за какво ли не още.

¹ Амвросий Оптински (А. М. Гречков, 1812 – 1891) – руски светец, канонизиран през 1933 г., прототип на Зосима от „Братя Карамазови“, монах в манастира „Оптина пустиня“, основан през XIV в. близо до гр. Козелск. – Б. пр.

Размирник с безкрайно чувствително сърце, хипохондрик, мизантроп, грубиян, цял изтъкан от нерви, без никакви примеси, той сипеше пасквили, щом станеше дума за нещо, поед което сме навикнали да благоговеем – и възхваляваше с панегрици всички, с които сме свикнали да се гаврим – и всичко с идеална систематизираност на мисълта и абсолютно никаква система в изложението, с озлобена съсредоточеност, с нежност, избликлала от черна жлъч, и с „метафизичен цинизъм“.

Не знаех как по-силно да изразя възторга си (няма отново да възкликвам „Ах, проклетникът“, я) и се преместих на стола, та да може да припадне на канапето. И му разказах с три хиляди думи за нещата, които не можеше да знае: за Днепрогрес и Рибентроп, за Освиенцим и ОСОАВИАХИМ, за избиването на инфантите в Екатеринбург, за упрст-вуващите и обновленците¹ (поиска подробности, но аз не знаех), за Павлик Морозов и за кръвожадния му убиец кулака Данилка.

1 Опозиционно движение в руската православна църква след 1917 г., обявяващо се за модернизация на религиозния култ и срещу ръководството на руската православна църква, която през 20-те години е на антисъветски позиции. Поддържа съветските социалистически преобразования. Самоликвидира се сред 1945 г.–Б. пр.

Това го смаза, той посърна и грохна. И чак подир туй заговори: за кривите хорски пътища, за греха си спроти човека, но не и спроти Бога и Църквата, за гетсиманската пот и вродената вина.

А аз също – за вродената вина и посмъртните реабилитации, за Пекин и кизлярските пасища, за Таймир и Нюрнберг, за липсата на всякакви гаранции и на всякакъв смисъл.

– Когато израилтяните отивали на юг при измаилтяните, сменили всичко, което имали, за благовонни масла. А ние – какво ще сменим ние за благовонни масла, ако тръгнем на юг при измаилтяните? Клетви, гаранции, поръчителства, залози – какво да намерим вместо тях? В какво да се закълнем, с какво да гарантираме, къде да намерим поне един залог? Нали дори старецът Лаван², отчаян от всичко, се е клел в дъщерите си, без да знае в какво друго да се закълне? Но има ли някой от нас, в цяла Русия, поне една дъщеря? И ако има – можем ли да се закълнем в дъщерите си?...

2 Библейски персонаж, баща на Рахил и Лия, жените на Яков. – Б. Пр.

Любещият дъщерите мой събеседник се изсекна и каза: „Чудесно.“

6.

И тогава избълвах цял водопад черни идиотски фрази:

– Всичко се промени у нас, „всичко“ изчезна без звук и въздишка. И всички панаирджийски шутове. мистици, кресльовци, фокусници, невротичи и звездобройци – всички се попиляха някъде по чужбина още преди кончината ти. Или – след кончината ти вече – бидоха убити и самоубити тук, в РУСИЯ. И слава Богу май. Останаха умните, обикновените, честните и работните. Никакви л... а не останаха да вонят, останаха брилянти и изумруди. Аз само останах да воня. Е, и още няколко ре-негати вонят...

Ние живеем скоротечно и глупаво, те – дълго и умно. Още не сме се родили – и гинем. А те, мръсниците, са дълголетни и ще пребъдат во веки. Скитникът евреин, който знае защо, е вечен. Кошчей, който знае защо, е безсмъртен. Всяка тяхна идея е непреходна, на тях им е отредено да растат, на нас – да се смаляваме. Прометей не е откраднал огъня от Олимп за нас, паразити сме ние, за тях го е откраднал – за долните типове...

– О, стига вече – ми отговори Розанов, – спри с тия глупости...

– Ако млъкна и престана с моите глупости – казах, – камъните ще заплачат. И ще почнат да дрънкат глупости. Да, да.

Изсекнах се и продължих:

– Те са в пълно неведение. „Чудовищно неведение Едипово“, само че наопаки, Едип е заклал баща си и се е оженил за майка си в неведение, не е знаел, че баща му и майка му, нямало е да го направи, ако е знаел. А те – не, при тях нещата не са така. Те се женят за майките си и колят бащите си, без да разбират, че това най-малкото не е красиво.

А само да знаеш какви са здравеняци всичките, всичките днешни руснаци! Никой в тая Русия не се плаши от гъдел, аз съм единственият, дето се смея, като ме гъделичкат. Три моми съм гъделичкал и десетина апаци – никой не се разсмя, не трепна дори. Дънх ги с ръба на дланта си под коляното – никакви рефлексии в сухожилията. Вярно, зениците им реагират на светлината, обаче слабо. Ни един няма камъни в бъбреците, не му треперят картинките, не го пробужда отляво, няма албумин в урината... От цялото ни поколение само мен не ме взеха в Червената армия, и то единствено защото имах киселини и два цирея на гърба... („Хо-хо! – каза събеседникът ми. – Тъй-тъй!“

– И сега ме яде тази контрастност между мене и тях. „Идиотите по рождение плачат – казва Дарвин, – но кретените никога не проронват сълза.“ Значи те са кретени, а аз съм идиот по рождение. Всъщност не, ние се различаваме като сълзата на идиот от усмивката на кретен, като дрисъкът от запека, като леката ми идиоия от безкрайната им шибаност (сто хиляди извинения). Лишили са ме от дъх и въздух, обкръжили са душата ми със страх отвсякъде, нищо не чакам от тях, не, не, бъркам, чакам от тях невероятни зверства и неизразима грубиянщина, всеки миг ще се почне, от изток или от заник ще се почне – но идва мигът. И когато се почне, ще се махна, ще се махна веднага и без да му мисля, имам опит в тия неща, имам подръка и отрова, слава Богу. Ще се махна, за да не гледам безумието на синовете човешки...

Казах му всичко това, задавен от сълзи. И като свърших, се облегнах на стола, замигах и затреперих. Събеседникът ми ме наблюдава малко, после каза:

7.

Не се терзай, друже, защо се терзаеш? Спири да трепериш, импулсивни човече! Нали ти самият всеки ден допускаш до трийсет греха волни и още сто и трийсет неволни, за тях се погрижи първо. Ти ли си седнал да се оплакваш от мирските грехове и да ги поемаш върху плещите си? Първо се заеми със своите грехове. В общото „безумие на синовете човешки“ има място и за твоята (много сладко го каза!) „шибаност“. „Светът е вечно тревожен – затова е свят.“ И дори нещо повече: „Често сме неправдиви, за да не си причиняваме излишна болка.“ А Той е неизменно правдив. Блажен ще си, ако Го видиш и уповаваш. По същество Пътят към почитането на Кръста едва сега започва. Ето на – много ли си живял, друже? Аха – съвсем нищожен срок, пък от времето на Разпятието са минали само шейсет такива отрязъка. Всичко е било съвсем наскоро. Откажи се, прочее, от надменността си, всичко едва сега започва. Нека си приказват, че от молитвен дом, обърнат на разбойнически вертеп, молитвен дом вече не ставало. „Но нежната идея ще надживее железните идеи. Ще се скъсат релсите. Машините ще се строшат. Но това, че на човек му се плаче само пред страха от вечна разлъка – то никога не ще се скъса и изтощи.“ „Трябва да се откажем от желязото – то е паяжина, и да повярваме в нежната идея.“ „Истинско желязо са сълзите, въздишките, мъката. Истинското, което никога няма да се разруши – само то е благородно.“

Говори още много, но вече не така хубаво и без желание. Вдига се леко като утринна мъгла над канапето, люшна се пак като утринна мъгла, а после каза още няколко чудесни думи – за въздишката, коритото и свинете – и като утринна мъгла изчезна.

Прекрасно казано: „Всичко едва започва!“ Не, не това имам предвид, не себе си, при мен всичко започна отдавна и не от Василий Розанов, той само раздуха надеждата в мен. При мен всичко се почна десет години преди това – всичко, с което ме бяха тъпкали от невръстни години бълникаше в мене като помия, издуваше утробата и душата ми и напираше навън – оставаше ми да прибягна до най-провереното средство: да го повърна с два пръста в гърлото. Единият пръст стана Новият завет, вторият – руската поезия, тоест цялата руска поезия от Гаврила Державин до Марина (Марина, която, пише „Беда“ с главна буква).

Олекна ми. Но още дълго бях отмаял и бледен. Висшите функции

на мозъка ми гаснеха, понеже беше възбуден само един участък – центърът за повръщане в продълговатия мозък. Имах нужда от нещо подкрепително и моят нумизмат ме подкрепи – в деня, когато бях отмаял и блед безпределно.

Той изпълни функцията на оня босненски студент, който надупчил ерцхерцога Франц Фердинанд. Преди него е имало натрупани причини, но те просто са щели да си останат натрупани. От него, собствено, не почва нищо, всичко всъщност свършва, но без него, без убиеца на ерцхерцога, нищо всъщност е нямало да почне.

Ако сега ме попиташе:

– Чувствуваш ли как нищожната ти душа лека-полека се теитезира?

Щях да отговоря: „Чувствувам. Теитезира се.“

И щях да отговоря другояче, отколкото ОНЗИ ДЕН например. Преди говорех с глуповат, жалък глас, с глас, в който имаше само звук и блеене, блеене на заблудена, овца и звук на изгубена драхма ведно. А сега вече знаех някои неща за новите видове мисионерство и бях готов да ги следвам, дори без да са ме призвали. Да благотворя „неумело“ и да анатемосвам „на дребно“.

Прекрасно казано: „Хора, защо не следвате нежните идеи?“ Напомня въпроса на някой британец към вожда на калимантанските канибали: „Защо ядете жените си, сър?“ Не познавам по-добър мисионер от изтегналия се на канапето ми Василий Розанов.

Да, какво каза той на тръгване? За въздишката, за свинете?

„Въздишката е по-богата от едно царство, по-богата от Ротшилд. Въздишката – това е историята на целия свят, началото ѝ, вечният ѝ живот.“ „Ние сме светци, а те са коректни. При въздишката ще дойде Бог. При нас. Кажете ми само – ще дойде ли Бог при коректния? Ние имаме въздишка. Те нямат.“

И тогава разбрах къде е коритото и къде са свинете,

8.

а къде е тръненият венец и гвоздеите, и мъката.

И ако стане нужда, ще защитя всичко това, както мога.

А ако почнат да ми разправят, че Розанов бил страхливец във всекидневния си живот, аз, първо на първо, ще кажа, че това са лъжи, че всъщност освен малкото, което знаем, не знаем нищо. Но дори наистина да е така, мога да се отърва с някой евтин каламбур от рода на ей тоя например, че страхът е полезен, страхът е положителен и се основава на дълбокото проникване в нещата и следователно на опасението пред тях. А пък всяка храброст по същество е качество отрицателно, представляващо липса на страх. И този, който твърди обратното, е тъпанар.

Ако ми кажат: понякога е бил подлец на дребно, понякога е изпадал в ренегатство и при външната непоклатимост на принципите си, според собственото му признание, е сменял убежденията си „като ръкавици“ и при това е твърдял, че след всяка измяна следва възраждане, – ако ми кажат така, ще им отговоря по същия начин: всичко това са декларации на човек, оплаквал се от собственото си „фетишизиране над дреболиите“, но човек (може би единственият в Русия), когото нито една дреболия никога не е заслепявала.

Да, този човек през целия си живот нито веднъж не се е престорил на добродетелен, нищо че всички са се престрували. А може да простим вялия порок заради огнената добродетел. За да се избягнат присъдите на пуристите, в самия порок не бива да има нищо екстремално. За да се отърве от упреците на разни вариклечковци... като принц Хамлет, кралица Гертруда просто е трябвало *да си износи обувките* преди да се омъжи. Изкупителят е познавал всичко освен греха. Ние пък не можем да познаваме всички грехове, та да ги оценим и да им обърнем гръб. Може да сме роби на дребните лъжи, може тук-там да си кривим душата – нека – то е като ваксина от едра шарка; избавя ни от *другата, гигантската лъжа* (всички идиоти знаят за какво говорят).

Ако ли жените ми кажат, че е бил грозник, че носят му бил като картоф, а малките му очички непренъснато играели и устата му миришели и така нататък – ще им отговоря така на тия...: „Какво толкова, че очите му шарели непрекъснато? Честният човек си личи точно по този признак: че очите му се движат. Значи е човек съвестен и не е способен на едромашабна грубиянщина. Очите на машабните престъпници са

неподвижни, на най-добрите ми познати – вечно шарят. Очите на Бонапарт са били неподвижни.“ А Розанов казва, че ако срещнел някъде Бонапарт, щял да му прегризе врата. Е как може устата на човек, който по-не мислено е прегризал врата на Бонапарт, да миришат?...

Не е бил нито затворен, нито свиреп, да не дрънкат глупости ония, които знаят, че на този свят няма нищо незначително (а той го е знаел най-добре), – такива хора са весели и добри, затова той е бил най-веселият и най-добрият. Единствено лекомислените са затворени и свирепи.

А пък ако (отвратително!), ако почнат за еротичните уклони на Розанов – няма смисъл да им се възразява. Защо човек, в чиято душа от младини до смъртта каменно се е извисявал манастир – защо да не се позабавлява малко с езически фокуси, ако допуснем например, че наистина са били само фокуси и забавления? И защо да не позволим набези в сексуалната патология на оногова, в чието сърце неизменно е била Пречистата Дева? Никаква вреда няма – нито за Розанов, нито за Пречистата Дева.

Паметник трябва да му издигнем ние – каквото щат да разправят. Три паметника трябва да му издигнем: в родното му място, в Петербург и в Москва. Ако някога ми кажат, че самият покойник е твърдял: „Само един паметник е достоен за човека – гроб в земята и дървен кръст, а монументи заслужават само кучетата“, ще им отговоря на тия диванета, че ако паметниците наистина стават за нещо, то е само да ни напомнят за онези, които по зависещи или независещи от нас причини незаслужено сме забравили. Антон Чехов изобщо няма нужда от паметник в Ялта, всяко куче го помни там. Обаче Антон Деникин във Воронеж има – всички кучета са го забравили, а трябва, трябва да го помнят – всичките.

9.

С две думи – така. Този гнусен, злъчен фанатик, това токсично старче – не, не ми даде панацея срещу нравствената ми немощ, но ми спаси честта и диханието (да, да, точно така – честта и диханието). Всичките му трийсет и шест съчинения, от най-дебелите до най-мъничките, пронизаха душата ми и стърчаха сега от нея като трите дузини стрели в тумбака на свети Себастиан.

И аз излязох от къщи през тази нощ, заметнат с нещо като женско палто, и с книгите под мишница. Никой не излиза от къщи, заметнат с женско палто, и не тръгва при приятелите си фармацевти с шовинисти под мишница в такъв късен час. А аз излязох – и на път, от нищо неозарен засега освен от мъждивите съзвездия. Гореще се нижеха знаците на Зодиака и аз въздъгнах, така дълбоко въздъгнах, че насмалко да си изкълча всичко. И като въздъгнах, казах:

– Плюя аз на Миклухо-Маклай и на дрънканиците му. До трийсет, след трийсет – голяма работа! Какво е направил на моята възраст император Нерон, да речем? Абсолютно нищо. Е, успял е да кльцне главата на брат си Британик. Но основното е било пред него: още не е бил изнасилвал нито една от племенничките си, не е бил запалил Рим от всички страни и не е бил удушил маменцето си с атлазената възглавница. И аз съм същият – всичко е пред мен!

Хо-хо, може да сме л...а смачкани, пък те да са брилянти,... съм ги! Знам ги аз какви са брилянти. И какви мръсни истории ще забъркат тепърва, по-мръсни от старите – и това знам! Изгори им гръкляна и душите, Творецо, те няма и да усетят, че си им изгорил гръкляна и душите, но нищо – изгори ги!

Сетих се! Ето какво заслужават те, спомних си: древните думи за прокоба и проклятие: „Проклетата да сте в дома и постелята си, насън и на път, когато говорите и когато мълчите. Проклети да са всичките ви чувства: зрението ви, слухът ви, обонянието, вкусът и тялото ви да е проклето от главата до петите!“ („Чудесно заклинание!“)

Проклети да сте на път за дома си и на път извън него, в горите и планините, победени и победители, в леглото и под леглото, с гащи и без гащи! Горко ви, ако всеки божи ден ви е омерзителен! Ако всеки божи ден ви е мил – горко ви! (Ако ви е мил – триж проклети да сте!) И с науката, и с невежеството ви, и с всичките ви знания, и с всичките ви

словеса – проклети да сте!

На любовното ложе и в заседателните зали, в кариерата и зад катедрата, след смъртта и преди зачатие – проклети да сте. Тежко ви. Амин.

Ако се съгласите, прочее, на едно условие: ние да ви кътаме, вие да ни лелеете, ако сте готови да се стопите в лъчите на добротата ми, както оная к...а Снежанка се е стопила в лъчите на Ярило¹, ако сте съгласни, вдигам си проклятията. По-малко ще се измъчвам какво ще стане с моята земя, ако се съгласите. Ама няма да се съгласите вие, копелета мръсни! И тъй, проклятието ми си остава.

Бъдете си изумрудни, а ние другото. Вие ще преминете все пак, ние ще пребъдем. Изумрудите ще потънат чак на дъното, а ние ще заплуваме – достатъчно леки, достатъчно вонящи – ще изплуваме.

Приличах в този миг на заваянните рицари, тръгващ си от Петър Пустинник, натъпкани до гуша с какво ли не, с промити мозъци и с лице, обърнато към Гроба Господен. Нижеха се знаците на Зодиака. Съзвездията се кръговъртяха и блещукаха. И аз ги попитах: „Съзвездия, сега поне – благосклонни ли сте към мен?“ „Благосклонни сме“ – рекоха съзвездията.

КРАЙ

---

1. Славянско божество на плодородието, в случая – слънцето. – Б. пр.

© 1973 Венедикт Ерофеев

Венедикт Ерофеев
Василий Розанов глазами эксцентрика, 1973

Източник: Библиотеката на Александър Минковски

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/894>]